УДК 349.42

Редакційна колегія:
д-р юрид. наук, проф. ***Курман Т.В.***,
канд. юрид. наук, доц. ***Бакай Ю.Ю.***

Відповідальний за випуск:
канд. юрид. наук, доц. ***Бакай Ю.Ю.***

Продовольча безпека: правовий вимір повоєнного відновлення: збірник матеріалів та тез доповідей учасників панельної дискусії X Харківського Міжнародного юридичного форуму (м. Харків, 25 вересня 2026 р.) / за ред. Т.В. Курман, Ю.Ю. Бакай. Харків, 2026. 251 с.

Збірник містить матеріали виступів і тези доповідей учасників наукової Панельної дискусії «Продовольча безпека: правовий вимір повоєнного відновлення», що відбулась в рамках X Харківського Міжнародного юридичного форуму 25 вересня 2026 року, присвяченої актуальним питанням правового забезпечення продовольчої безпеки України в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, сучасним викликам і перспективам розвитку національного законодавства з урахуванням міжнародних стандартів та євроінтеграційних процесів.

Збірник розраховано на широке коло читачів, зокрема на науковців, викладачів, аспірантів, студентів закладів вищої освіти, фахівців у галузі права, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, а також усіх, хто цікавиться питаннями правового забезпечення продовольчої безпеки як складової національної безпеки; конституційно-правових засад гарантування права людини на достатнє харчування та механізмів його реалізації і захисту; удосконалення державної продовольчої та аграрної політики в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення; розвитку сільських територій; правового регулювання виробництва, обігу, якості та безпечності харчових продуктів; адаптації національного законодавства до права Європейського Союзу та міжнародних стандартів у сфері продовольчої безпеки; подолання наслідків збройної агресії для продовольчих систем, забезпечення їх стійкості до сучасних викликів, зокрема кліматичних змін, а також формування ефективних правових механізмів гарантування продовольчої безпеки держави та захисту прав людини в процесі повоєнної відбудови України.

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність, відсутність тестових запозичень, несуть автори.

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2026

ЗМІСТ

Бакай Ю.Ю.
КУЛЬТУРНА ТА СПОЖИВЧА ПРИЙНЯТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВІ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ДОСТАТНЄ ХАРЧУВАННЯ……8

Батигіна О.М.
ІНСТИТУТ СУБОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК: ВІД СУТНІСНИХ ОЗНАК ДО ТЕНДЕНЦІЙ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ……...16

Гордєєв В.І.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРЕНДИ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ РИБОГОСПОДАРСЬКИХ ПОТРЕБ……22

Данілік Д.М.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ АГРАРНОГО ТА ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПЕРЕХІДНОГО ТА ПОВОЄННОГО ПЕРІОДІВ……..28

Єрмоленко В.М.
ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА СВІТОВОМУ ВИМІРАХ……...32

Зилюк Н.
АДАПТАЦІЯ АГРОСЕКТОРУ УКРАЇНИ ДО ВИМОГ ЄС: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ЗМІН У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ОБІГУ ПЕСТИЦИДІВ І ГМ-ПРОДУКЦІЇ……...36

Зуєва О.А., Рябко Ю.О.
ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ……..48

Ігнатенко І.В., Федчишин Д.В.
ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ АГРАРНИХ БІОТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ ТА ЗМІЦНЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ……52

Колісник О.І., Покальчук М.Ю.
ПРОЛОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК МОЛОЧНОГО ТВАРИННИЦТВА: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ……..57

Ігнатенко І. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри земельного та аграрного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Федчишин Д. В.,

доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права

Запорізький національний університет

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ АГРАРНИХ БІОТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ ТА ЗМІЦНЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасні виклики вимагають переходу від моделі відновлення, орієнтованої виключно на усунення наслідків руйнувань, до моделі інноваційної трансформації аграрного виробництва. Одним із найбільш перспективних напрямів такого розвитку є застосування аграрних біотехнологій, включаючи генетично модифіковані організми та нові геномні технології (NGT). Використання таких досягнень науки дозволяє створювати нові сорти рослин із підвищеною стійкістю до посухи, забруднення ґрунтів, шкідників та несприятливих кліматичних факторів. У контексті повоєнного відновлення особливої актуальності набуває можливість використання подібних культур для прискорення рекультивації пошкоджених земель та відновлення їх господарської цінності.

Забезпечення продовольчої безпеки сьогодні розглядається не лише як спроможність держави виробляти достатню кількість сільськогосподарської продукції. В сучасному розумінні вона охоплює також доступ населення до безпечних та якісних продуктів харчування, стійкість агропродовольчої системи до кризових явищ та здатність аграрного сектору адаптуватися до нових

викликів. Саме тому використання біотехнологій дедалі частіше розглядається як один із ключових інструментів досягнення Цілей сталого розвитку та реалізації положень Європейського зеленого курсу.

Водночас практичне впровадження біотехнологій потребує створення належних правових умов. Інноваційні проєкти в аграрній сфері характеризуються довготривалим періодом окупності та значними фінансовими вкладеннями. У зв'язку з цим особливого значення набувають гарантії стабільності земельних правовідносин. Інвестори, аграрні підприємства та наукові установи повинні бути впевнені у тому, що право користування земельними ділянками не буде припинено внаслідок необґрунтованих обмежень чи непередбачуваних змін регуляторної політики держави.

У традиційному розумінні гарантії земельних прав спрямовані насамперед на захист права власності та права користування землею від незаконних посягань. Проте сучасні умови потребують переосмислення даного підходу. Сьогодні гарантії земельних прав мають забезпечувати не лише охорону юридичного титулу, а й можливість здійснення законної інноваційної діяльності на земельній ділянці.

У цьому контексті особливий інтерес становить досвід Європейського Союзу, який останніми роками здійснив суттєве реформування законодавства щодо використання нових геномних технологій. Прийняття Регламенту ЄС 2026/1388 стало одним із найбільш значущих кроків у розвитку правового регулювання біотехнологій за останні десятиліття. Суть реформи полягає у відмові від оцінки виключно способу створення рослини та переході до оцінки результату генетичних змін.

Новий підхід передбачає поділ усіх NGT-рослин на дві категорії. До першої належать рослини, генетичні зміни яких можуть виникати природним шляхом або бути досягнуті традиційними селекційними методами. Для них встановлено значно спрощені процедури допуску на ринок та використання. Друга категорія

охоплює складніші модифікації, щодо яких продовжують застосовуватися механізми оцінки ризиків та державного контролю.

Подібний підхід має важливе значення для України. По-перше, він створює більш передбачувані умови для розвитку інноваційного аграрного виробництва. По-друге, дозволяє сформувати правові механізми контролю, які забезпечують баланс між інтересами бізнесу та потребами суспільства у сфері екологічної безпеки. По-третє, сприяє гармонізації українського законодавства з правом Європейського Союзу, що є необхідною умовою подальшої євроінтеграції.

Важливим елементом європейської моделі є принцип співіснування різних систем господарювання. Йдеться про необхідність забезпечення можливості одночасного функціонування традиційного, органічного та біотехнологічного землеробства. Значна увага приділяється питанням запобігання конфліктам між власниками та користувачами суміжних земельних ділянок.

З огляду на це особливої актуальності набуває проблема так званого добросусідства. Наприклад, використання нових геномних технологій одним товаровиробником може викликати занепокоєння у виробника органічної продукції щодо можливого перехресного запилення або втрати сертифікації. За відсутності чітких правил співіснування подібні ситуації здатні перетворюватися на складні земельні спори.

Європейське законодавство демонструє, що найефективнішим способом їх вирішення є не судовий захист, а превентивне регулювання. Встановлення буферних зон, проведення екологічного моніторингу, ведення відкритих реєстрів та належне інформування землекористувачів дозволяють значною мірою попередити виникнення конфліктів. Саме тому одним із пріоритетних напрямів розвитку українського законодавства має стати впровадження механізмів просторового планування використання біотехнологічних культур та відображення відповідних обмежень у Державному земельному кадастрі.

Варто також враховувати, що поширення біотехнологій неминуче впливатиме на розвиток нових категорій земельних спорів. Насамперед це спори

між суміжними землекористувачами, щодо розірвання договорів оренди у зв'язку із застосуванням нових технологій, а також суперечки з органами державного контролю щодо дотримання екологічних вимог.

Особливого значення набувають питання правової визначеності для орендарів земельних ділянок. В умовах повоєнного відновлення саме орендні відносини залишаються основною формою використання сільськогосподарських земель. Відсутність чітких положень про допустимість використання інноваційних культур може спричиняти численні спори між власниками земельних паїв та аграрними підприємствами. Тому доцільним видається включення до договорів оренди спеціальних умов щодо можливості використання сертифікованих біотехнологічних культур для відновлення родючості ґрунтів.

Важливим кроком у напрямі адаптації вітчизняного законодавства до європейських стандартів стало прийняття Закону України № 3339-IX «Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за розміщенням на ринку генетично модифікованих організмів і продукції». Прийняття цього Закону дозволило закласти правові основи прозорого державного контролю у сфері використання ГМО та створити передумови для формування цивілізованого ринку біотехнологій.

Разом із тим подальший розвиток правового регулювання має бути спрямований на імплементацію принципу екологічної обумовленості землекористування, який уже став складовою Спільної аграрної політики Європейського Союзу. Відповідно до цього підходу право на отримання державної підтримки та окремих правових гарантій пов'язується з дотриманням стандартів охорони земель, збереження біорізноманіття та підтримання належного екологічного стану територій.

Таким чином, використання аграрних біотехнологій слід розглядати не лише як напрям технологічної модернізації сільського господарства, а й як важливий інструмент забезпечення продовольчої безпеки, екологічного

відновлення та сталого розвитку України. Ефективність цього процесу безпосередньо залежатиме від формування прозорого, передбачуваного та гармонізованого з правом Європейського Союзу правового середовища. Саме поєднання інноваційних технологій із належними правовими гарантіями здатне забезпечити відновлення деградованих земель, підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору та зміцнення продовольчої безпеки держави в умовах повоєнної відбудови.